

INTERCULTURELE OUDERPARTICIPATIE

ZO DOE JE DAT!

SCHOOL

EN OUDERS

SAMEN AAN DE SLAG

INHOUDSOPGAVE

- 04 VOORWOORD
- 05 INTRODUCTIE
- 06 OUDERBETROKKENHEID EN OUDERPARTICIPATIE
- 10 TYPEN OUDERS
- 12 COMMUNICATIE

- 14 INTERCULTURELE COMMUNICATIE
- 18 PRAKTISCHE TIPS VOOR OUDERPARTICIPATIE
- 26 BRONNEN
- 28 COLOFON

VOORWOORD

Voor u ligt de handleiding 'Ouderparticipatie op school – Meedoen kun je leren!' Deze handleiding is tot stand gekomen als eindproduct van het gelijknamige project waarmee de Dialoog Academie deelnam aan het driejarige ZonMw programma 'Vrijwillige inzet voor en door jeugd en gezin'. Dit programma zette zich in om de actieve rol te stimuleren van bewoners van buurten, wijken en dorpen (civil societies) bij het opvoeden en opgroeien, oftewel om de pedagogische civil society te versterken.

Het doel van 'Ouderparticipatie op school' was om de maatschappelijke betrokkenheid en participatie van biculturele ouders te vergroten. Hoewel het belang van ouderparticipatie breed erkend wordt, blijft het lastig om ouders te activeren en te mobiliseren als vrijwilliger op de school van hun kinderen. Dit geldt nog sterker voor ouders met een biculturele achtergrond.

Tijdens het project hebben studenten pedagogiek biculturele ouders op basisscholen begeleid in een traject om hen te activeren, en zo het ouderparticipatiebeleid van de scholen een impuls te geven. Ook is onderzoek gedaan naar best practices van scholen waar biculturele ouders wel al volop meedoen. De ervaringen zijn gebundeld in een handleiding, bedoeld voor iedereen die betrokken is bij de ouderparticipatie van biculturele ouders op basisscholen.

Naast beknopte informatie over ouderparticipatie versus ouderbetrokkenheid, verschillende typen ouders en (interculturele) communicatie staan in deze handleiding tips, ideeën en suggesties voor het vormgeven van het ouderparticipatiebeleid binnen basisscholen. Elke school is anders, dus één succesformule is niet te geven. De handleiding is daarmee vooral een praktisch hulpmiddel voor scholen die op zoek zijn naar nieuwe inspiratie en mogelijkheden om 'hun' biculturele ouders actiever bij de school te betrekken.

Hoewel de focus van deze handleiding ligt op de ouderparticipatie van biculturele ouders, wordt er voor de leesbaarheid niet steeds gesproken over 'biculturele ouders' of 'allochtone ouders', tenzij er een onderscheid gemaakt wordt in de aanpak ten opzichte van autochtone ouders. Met 'ouders' worden tevens eventuele verzorgers bedoeld.

Tot slot een woord van dank aan iedereen die heeft meegeholpen aan de totstandkoming van deze handleiding. Allereerst dank aan de studenten die als coach hebben deelgenomen aan het project 'Ouderparticipatie op school – Meedoen kun je leren!' Zij hebben goed werk verzet en de scholen die bereid waren als proeftuin te fungeren, een stuk verder geholpen. Wij waarderen de bereidheid van deze scholen om mee te doen en open te staan voor feedback op hunouderaanpak. Zonder de hulp van onze samenwerkingspartner NPOINT hadden wij niet zoveel scholen, studenten en ouders kunnen bereiken. Verder speciale dank aan Esra Aydin en Meryem Ozaltun, die voor hun afstudeerproject op zoek gingen naar best practices van ouderparticipatie op school. Hun resultaten vormen de basis van deze handleiding. Wij zijn blij met de succesvolle scholen die ons een kijkje in de keuken lieten nemen, en ons zo de gelegenheid gaven hun ervaringen en tips met u te delen.

Wij wensen u veel inspiratie in de samenwerking met ouders toe!

Dialoog Academie

“Lerares Zeynep: “Als ze hun ouders zien, dan zie je het kind stralen.”

SCHOOL IS SCHOOL

EN

THUIS IS THUIS?

INTRODUCTIE

In de opvoeding waren lang de taken strikt verdeeld. School is school en thuis is thuis. Daarmee wordt bedoeld dat in de eerste plaats de ouders verantwoordelijk waren voor de opvoeding van hun kinderen, waar de school verantwoordelijk was voor de opleiding. Beide aspecten van het opgroeien werden dus los van elkaar gezien, waardoor de inspanningen van ouders en school elkaar niet konden versterken.

Dit is veranderd in de loop der tijd. Tegenwoordig is opvoeden een gezamenlijk proces geworden, waarbij scholen nauwer contact willen onderhouden met ouders. Daarnaast is vrijwilligerswerk van ouders op scholen een voorwaarde geworden om scholen goed draaiende te houden. Toch blijft het nog altijd lastig om ouders op school te activeren. Dit geldt nog sterker voor migrantenouders. Ook als het ouders uit de tweede generatie betreft, komt het nog veelvuldig voor dat zij gewend zijn aan een meer striktere scheiding van verantwoordelijkheden. Enerzijds moeten scholen hen duidelijk maken wat er van hen verwacht wordt, en anderzijds moeten zij de competenties ontwikkelen om actief bij te kunnen dragen.

Opvoeding

Opvoeding is belangrijk voor de socialisatie van een kind. Opvoeding is het proces waarin ouders hun kind helpen in zijn ontwikkeling. Zij dragen hierbij hun waarden en normen aan hun kind over. Verder bieden ouders structuur, verzorging en een beschermende omgeving aan hun kinderen.

Totdat het kind naar school gaat, zijn de ouders de enige verantwoordelijke over hun kind. Vanaf dat moment wordt de school de tweede verantwoordelijke. Dit betekent dat het moment dat het kind voor het eerst

naar school gaat, een belangrijke overgang is naar de buitenwereld, waarbij het steeds vaker "uit het zicht" is van de ouders. Zij moeten hierdoor meer moeite doen om zich te informeren over de vorderingen en ontwikkelingen van hun kind. Andere bezigheden, zoals een baan of een jonger kind dat nog permanent thuis is, kunnen dit in de weg zitten.

Door als ouder op de school van het kind te participeren, krijgen ouders en school wederzijds de gelegenheid elkaar beter te leren kennen. Zowel ouder als leerkracht komen zo vaak veel meer te weten over het kind, zodat zij hier bekwaam mee om kunnen gaan. Het betrekken van de ouders bij onderwijs en opvoeding is van cruciaal belang voor het vergroten van de onderwijskansen van het kind. In het dagelijks gebruik worden de termen 'ouderbetrokkenheid' en 'ouderparticipatie' vaak door elkaar gebruikt. Toch is er een verschil in betekenis, die relevant is voor het contact tussen ouders en school.

OUDERBETROKKENHEID EN OUDERPARTICIPATIE

Hoewel de begrippen 'ouderbetrokkenheid' en 'ouderparticipatie' vaak door elkaar gebruikt worden, betreffen het twee verschillende concepten.

Ouderbetrokkenheid houdt als eerste in dat ouders in het algemeen betrokken zijn bij de leerontwikkeling van hun kind. Op de tweede plaats is ook de betrokkenheid van ouders bij de school van essentieel belang. Hierbij is het van belang dat ouders en school regelmatig contact met elkaar leggen om te praten over de kinderen en ervaringen uit te wisselen. Kortom, ouderbetrokkenheid is de rol die ouders aannemen in het ondersteunen van het kind, zowel thuis als op school.

Ouderparticipatie op school is vaak een vervolg op ouderbetrokkenheid. Ouders die participeren, vervullen daadwerkelijk een rol in het schoolleven. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het ondersteunen bij bepaalde onderwijsactiviteiten binnen en buiten de school, het helpen bij buitenschoolse activiteiten, het aankleden van de school, of door zitting te nemen in een ouderraad, oudervereniging of medezeggenschapsraad. Participerende ouders vervullen dus actieve rollen in de dagelijkse gang van zaken op school. Om de spraakverwarring te completeren, worden deze ouders vaak 'betrokken ouders' genoemd.

Ouderparticipatie is te onderscheiden in vier niveaus, die zichtbaar worden in een participatiepiramide.

- *Directeur Joke: "Ouderparticipatie is meer dan alleen hulp bieden met activiteiten. Ik vind dat het eerder samen opvoeden, samen ondersteunen en samen onderwijs geven is."*

1

Interessenniveau.

Dit is de basis voor ouderparticipatie. Ouders zijn geïnteresseerd in wat hun kind op school doet en hoe het met hun kind gaat. Ze weten hoe het schoolsysteem in elkaar zit.

2

Communicatieniveau.

Dit betreft het contact van de school met de ouders en omgekeerd. De communicatie kan schriftelijk plaatsvinden (brieven, emails of het ondertekenen van een rapport), maar ook mondeling (telefonisch contact of huisbezoeken). Kennis van het Nederlands en het onderwijsjargon spelen een rol.

3

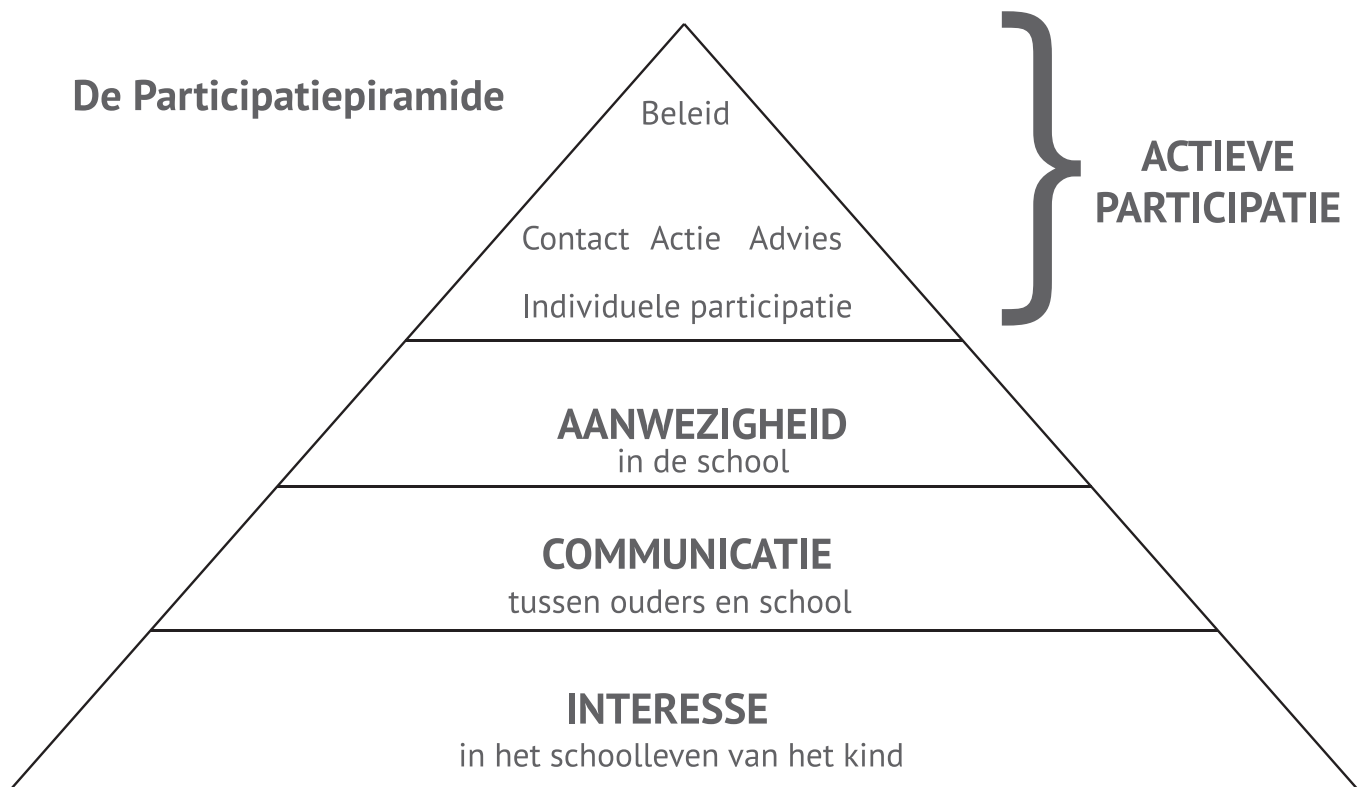
Aanwezigheidsniveau.

Dit is de fysieke aanwezigheid van ouders op school, bijvoorbeeld bij het brengen en halen van hun kind, rapportbesprekingen of informatieavonden.

4

Actieve participatie.

Dit betreft de daadwerkelijke deelname van ouders in bijvoorbeeld een ouderwerkgroep, klusjes in en om school en het meedenken in beleid.

De Participatiepiramide

Participatiepiramide (Bron: Godderis, 2007)

Directeur Harry: “Wij betrekken de ouders er vanaf het begin bij. De ouders van groep 1 en groep 2 worden elke ochtend ontvangen in de lokalen. De ouders mogen dan een kwartier samen met hun kinderen spelletjes spelen, lezen et cetera. Om kwart voor negen zingen we een liedje en dan mogen de ouders na huis.”

Ouders en school hebben elkaar nodig bij opvoeding van en onderwijs aan het kind. Samen moeten zij zorgen voor de ontwikkeling van het kind, waarbij wederzijdse betrokkenheid van groot belang is. Als zich een vruchtbare wederzijdse relatie ontwikkelt tussen school en ouders dan spreekt men van partnerschap. Bij partnerschap gaat het niet alleen om een beweging van ouders richting de school, maar ook om een beweging van de school richting de huissituatie. De wederzijdse betrokkenheid wordt in de volgende figuur weergegeven:

Vorm Richting	Meeleven	Meehelpen	Meedenken	Meebeslissen
1. Ouders > eigen kind	BETROKKENHEID			
2. Ouders > groep en school		PARTICIPATIE		
3. School > ouders				

Wederzijdse betrokkenheid (Bron: <http://www.kpcgroep.nl/>)

LEREN

DOE JE

SAMEN

ouders richting kind

Dit betreft de relatie van de ouders richting hun eigen kind. Het belang van het kind staat voorop. Alle ouders zouden betrokken moeten zijn bij hun eigen kind en Mee moeten leven. Bij Meehelpen, Meedenken en Meebeslissen horen de alledaagse taken van ouders ter bevordering van de ontwikkeling van het kind, maar ook dat ouders instemmen met het geven van remedial teaching als de leerkracht dat nodig acht.

ouders richting school

Steeds meer scholen vragen een bijdrage van ouders op groeps- of organisatieniveau. Het gaat hierbij om allerlei hand- en spandiensten (Meehelpen en Meedenken), maar ook om deelname in de medezeggenschapsraad. Via de MR kunnen ouders uiteindelijk ook Meebeslissen over schoolse zaken.

school richting ouders

Wat doet de school als ouders vanuit de thuissituatie komen met vragen? Waar liggen de grenzen? Het is goed om als school Mee te leven. Meehelpen en Meedenken kan in de meeste gevallen ook. Echter, de uiteindelijke beslissing over de thuissituatie ligt altijd bij de ouders. Een leerkracht kan advies geven, maar de ouders hebben de eindverantwoordelijkheid over de opvoeding.

Het doel en belang van ouderparticipatie

Het doel van ouderparticipatie is het bevorderen van het onderwijs ten behoeve van een optimale ontwikkeling van het kind. Dit gebeurt door het vergroten van de actieve betrokkenheid van ouders bij de school en het op elkaar afstemmen van school en thuismilieu.

Ouderparticipatie is voor zowel ouders als scholen van groot belang. De redenen hiervoor kunnen verdeeld worden in vier motieven (Overmaat en Bogaard, 2004).

Pragmatisch: ouderparticipatie zorgt voor taakverlichting voor de school. Ouders nemen deel aan een schoolreisje of helpen tijdens de leesles, zodat de leerkrachten er niet alleen voor staan.

Pedagogisch: ouderparticipatie helpt de school en ouders op één lijn te brengen worden met betrekking tot de opvoeding van het kind.

Onderwijspsychologisch: door de betrokkenheid van ouders kan het leerproces van het kind positief beïnvloed worden.

Maatschappelijk: ouderparticipatie kan ook beschouwd worden als een vorm van democratisering en een middel tot culturele integratie.

Ouderparticipatie door biculturele ouders

Hoewel het ook niet altijd eenvoudig is om autochtone ouders op school te activeren, is het vaak nog lastiger om biculturele ouders te bereiken. Veel biculturele ouders beleven een cultuurschok als zij via hun kinderen met het Nederlandse poldermodel te maken krijgen. Biculturele ouders vinden vaak dat zij weinig of geen informatie krijgen om te kunnen meedenken, meepraten en meebeslissen over zaken als het schoolbeleid en waarden en normen op school, terwijl zij merken dat hun kinderen op school wel inspraak hebben.

Biculturele ouders zijn meestal niet vertegenwoordigd in Medezeggenschapsraden en schoolbesturen, wat de officiële inspraakkanalen zijn. Dit heeft meerdere oorzaken. Bijna tweederde van de biculturele ouders op zwarte, ofwel kleurrijke, scholen (waar meer dan 70% van de leerlingen een biculturele achtergrond heeft) beheerst de Nederlandse taal onvoldoende. De helft van deze ouders heeft vaak geen idee hoe het Nederlandse onderwijssysteem in elkaar zit. Verder doen deze ouders alleen maar mee als het zeer nadrukkelijk wordt gevraagd.

Biculturele ouders komen vaak uit een cultuur waar ouders zich niet met schoolzaken bemoeien. Het is voor hen niet gebruikelijk om twijfels te hebben aan de aanpak en expertise van leerkrachten. Dit geldt in nog sterkere mate voor biculturele ouders uit de eerste generatie die in hun land van herkomst geen of nauwelijks onderwijs genoten hebben. Daarnaast zien biculturele ouders vaak gescheiden verantwoordelijkheden: ouders zijn thuis verantwoordelijk, de leraren op school.

Knelpunten met betrekking tot de ouderparticipatie op kleurrijke scholen onderscheiden zich van witte scholen door de hierboven genoemde factoren als taal, cultuur en de ideeën over (gescheiden) verantwoordelijkheden. Echter, op witte scholen is de ouderparticipatie ook vaak een probleem, zij het door andere oorzaken. Het meest voorkomende knelpunt (80%) is dat ouders door werk en carrièreoverwegingen geen tijd hebben of maken om te participeren op school en daarom de verantwoordelijkheid voor opvoeding, opvang en onderwijs bij de school neerleggen. (Smit et al, 2009)

Ouderconsulent Sabrina: “Wat is nou allochtoon en wat is autochtoon? En hoelang blijf je allochtoon? Ik maak daar geen onderscheid in. Je kunt verschillen zien of overeenkomsten, het is maar net waar je naar kijkt. Je hebt heel veel verschillende typen mensen, bijvoorbeeld het klagerige type, het vrolijke type et cetera. Die heb je overal. Ik kan onderscheid maken in verschillende typen ouders, maar niet in allochtone of autochtone ouders.”

TYPEN OUDERS

Op basis van onderzoek (Smit, 2006) kunnen ouders onderverdeeld worden in basistypen als de carrièremaker, de afwezige en de supporter. Voor scholen is het belangrijk om de verschillende typen ouders te herkennen, omdat elke type ouder een andere aanpak nodig heeft. Dit maakt het makkelijker om een partnerschap aan te gaan.

De supporter

Het opleidingsniveau van de supporter is laag of gemiddeld. Deze ouders zijn tevreden en vaak betrokken, ze zijn graag bereid te helpen bij praktische zaken en willen de mouwen opstropen. De supporter heeft vaak tijd genoeg en is op afroep beschikbaar, wat ze voor de school een prettige partner maakt.

Trefwoorden voor de supporter zijn: behulpzaam, aardig, solidair, vriendschappelijk, creatief, meevoelend, meedenkend, harmonieus, ondersteunend, verlichtend, dienend, naïef, aangepast.

Supporter-ouders zijn goed in te zetten voor uitvoerende hand en spandiensten en de ouderraad, maar minder voor de medezeggenschapsraad of schoolbestuur, tenzij zij hier cursussen voor volgen.

De supporter is te benaderen door een appel te doen op het gevoel van saamhorigheid en het bestaan van een bondgenootschap of partnerschap met gemeenschappelijke doelen tussen ouders en school.

De afwezige

Afwezige ouders zijn net als de supporter laag en gemiddeld opgeleid, maar zijn bijna niet betrokken en doen alleen mee als iets nadrukkelijk wordt gevraagd. Zij denken dat zij geen bijdrage kunnen leveren aan activiteiten op school en zijn over het algemeen vrij ontevreden. Voor dit oudertype heeft de school geen prioriteit (meer). Zij zijn vaak onbereikbaar, waardoor het als school moeilijk is om met hen in contact te komen.

Enkele kenmerken van de afwezige zijn solitair, introvert, 'opgever', weinig contacten met andere ouders en geen vriendschapsrelatie met de school. Ze zijn non-communicabel en kunnen worstelen met een cultuurs kloof door een andere culturele achtergrond.

Afwezige ouders zijn met name geschikt voor de functie van 'bruggenhoofd' naar andere (groepen) afwezige ouders. Het afwezige oudertype is ongeschikt voor de medezeggenschapsraad, bestuur, ouderraad en schoolbestuur.

Het is belangrijk als school toch contact te zoeken met afwezige ouders en interesse te tonen. Ga in gesprek over de culturele achtergrond en de kinderen. Probeer je als leerkracht in te leven en te ontdekken waarmee je kunt helpen, om zo beetje bij beetje het vertrouwen te winnen.

De politicus

De politicus onder de ouders is meestal midden tot hoogopgeleid. Als zij in de vergaderkamer kunnen participeren, en zo mee kunnen beslissen en invloed kunnen uitoefenen, zijn ze vaak tevreden en betrokken. Zij letten bij de schoolkeuze dan ook vaak op het 'democratische gehalte' van de school. Deze ouders zijn een kritische consument en vaker extravert.

Trefwoorden die bij de politicus passen, zijn kritisch, precies, optimistisch, 'doorzetter', willen inspireren, overtuigen en verhelderen.

Door hun kritische en betrokken houding zijn deze ouders zeer geschikt voor medezeggenschapsraad en schoolbestuur. Zij zijn minder geschikt voor het verrichten van uitvoerende hand- en spandiensten.

Benut de kwaliteiten van de politicus door te vragen of deze namens de ouders zitting wil nemen in een van de inspraakorganen van de school. Speel in op de behoefte om invloed uit te oefenen op het beleid van de school, de wens om gehoord te worden en zichzelf te horen praten.

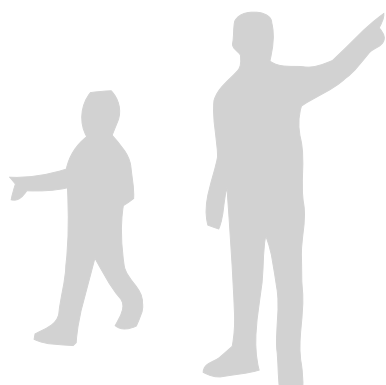
De carrièremaker

De carrièremakers zijn meestal midden tot hoog opgeleid. Deze ouders leggen de verantwoordelijkheid voor opvoeding, opvang en onderwijs bij de school en zijn tevreden als de school alle taken overneemt. De carrièremaker vindt dat de school er voor de ouders is, en dat de leerkrachten een verlengstuk van de ouders zijn.

Trefwoorden voor carrièremakende ouders zijn afzijdig, 'geen bericht goed bericht'. Zij zijn zakelijk en niet geneigd tot geven, wel nemen.

Deze ouders zijn geschikt voor de medezeggenschapsraad en het schoolbestuur, mits dit past binnen hun carrièreperspectief. Voor hand en spandiensten zijn deze ouders ongeschikt omdat dit vaak tijdrovend is.

Leerkrachten kunnen met de carrièremaker in gesprek gaan over werk, loopbaan en opleiding. Benadruk wat de kwaliteiten van de ouder toe kunnen voegen aan het functioneren van de medezeggenschapsraad of schoolbestuur, en wat het daar opgebouwde netwerk van interessante personen kan betekenen voor de eigen carrière.

De kwelgeest

De kwelgeest is hoog opgeleid. Deze ouders voelen zich gekwetst of miskend door de houding van de school of hun eigen ervaring met het onderwijs. De kwelgeest is een kritische consument die falen van de school aan de kaak stelt, en vervolgens tevreden is als de school door het stof moet om zich voor niet-optimaal functioneren te verantwoorden. Enkele kenmerken zijn ongevoelig, betweter, koud, agressief, conflictuerend, 'vechter', teatraal en ongeduldig.

Deze ouders zijn wel geschikt in de medezeggenschapsraad en het schoolbestuur, maar niet in de ouderraad of voor het verrichten van hand- en spandiensten.

Omdat de kwelgeest voor het schoolteam een ongeleid projectiel kan zijn, is het juist belangrijk contact te onderhouden. Toon als school oprechte interesse in de motieven van deze ouder en diens ideeën over onderwijs en opvoeding. Blijf zakelijk (maak bijvoorbeeld een korte notitie van het gesprek), maar zorg ervoor dat de ouder zich op zijn gemak voelt. Bereid een gesprek goed voor, stel goede vragen, maar houd het doel van de school voor ogen. Stuur na afloop een bedankbriefje en hou zo het contact warm.

De superouder

De superouder heeft over het algemeen een hoog opleidingsniveau. Deze ouder voelt zich samen met de school verantwoordelijk voor het onderwijs en opvoeden. Daarnaast zijn deze ouders naast hun drukke baan bereid de school waar mogelijk te ondersteunen, te investeren in de relatie en kritisch mee te denken. De superouder is bereid het eigen netwerk in te zetten en is tevreden als de school zich optimaal inzet voor leerprestaties en welbevinden van eigen kind (en ook van andere leerlingen).

Trefwoorden die bij de superouder passen zijn loyaal, ambitieus, versterkend, grensverleggend, communicator, inspirerend, vraagbaak en doet groeien.

De superouder is geschikt voor het meedenken en oplossen van conflicten en de aanpak van crisis. Ook kan deze ouder helpen met het verwerven van fondsen of zitting nemen in het schoolbestuur (als voorzitter). Deze ouders zijn minder geschikt voor ondersteuningsnetwerk van de school.

COMMUNICATIE

LUISTEREN

DOORVRAGEN

GEDULD

Ouderparticipatie is een van de belangrijkste ondersteunende factoren voor schoolsucces van kinderen.

Maar hoe kunnen ouders actief worden op scholen? Beiden moeten tijd en energie in de onderlinge relatie steken. De communicatie tussen school en ouders speelt hierin een belangrijke rol.

De communicatie tussen school en ouders begint bij het bereikbaar zijn. Ouders moeten weten wanneer, waar en hoe ze leerkrachten of directie kunnen bereiken, en vice versa. Dit kan helder aangegeven worden in de schoolgids. Het is belangrijk dat leerkrachten en directie makkelijk aanspreekbaar zijn. De ouders moeten geen drempel voelen om een korte vraag te stellen. Is een langer gesprek gewenst, of blijkt de vraag uitgebreider dan verwacht, dan moet dit op korte termijn ingepland kunnen worden. Dit laat de ouders zien dat ze serieus

genomen worden, zonder dat de betreffende leerkracht ter plekke alles uit de handen hoeft te laten vallen.

Communicatie tussen ouders en school kan gaan over zakelijke onderwerpen (het rapport, schoolactiviteiten, praktische informatie) of over meer persoonlijk (problemen op sociaal vlak of met leren). Daarnaast moeten scholen zich realiseren dat ze juist in 'goede' tijden moeten investeren in het contact met ouders. Door ouders een compliment te geven als ze meedoen of de leerkracht benaderen met iets waar ze mee zitten, voelen zij zich gewaardeerd, gesteund en meer geneigd zich in te zetten voor het kind. Zo werken ze aan een relatie waar ze in 'slechtere' tijden op terug kunnen vallen.

Gesprekken tussen ouders en leerkrachten verlopen niet altijd even gemakkelijk. Het kan zijn dat er dingen worden besproken die voor de ouders een teleurstelling of verassing zijn. Ouders en leerkrachten zijn partners in opvoeding en onderwijs, maar dit betekent niet dat zij het altijd met elkaar eens zullen zijn. Het kan zijn dat een ouder het niet eens met de manier waarop de leerkracht iets aanpakt, bijvoorbeeld dat deze te streng is, of juist niet streng genoeg. In zo'n geval moet de ouder dit aan kunnen geven, mits dit niet op een aanvallende manier gebeurt. Echter, niet alle ouders kunnen hun gevoelens even goed onder woorden brengen. Leerkrachten moeten hierop voorbereid zijn en weten hoe met dergelijke verschillen om te gaan. Zij zijn de professional en hebben over het algemeen meer mogelijkheden om zich in de communicatie aan te passen. Dit neemt natuurlijk niet weg dat zij ook van ouders een respectvolle houding mogen verwachten.

Communicatiemiddelen

Scholen hebben een groot aantal communicatiemiddelen tot hun beschikking. Met name gedrukte vormen als de schoolgids, schoolkrant en nieuwsbrief worden al sinds jaar en dag gebruikt, maar er komen steeds meer mogelijkheden bij.

- Schoolgids
- Schoolkalender
- Nieuwsbrief
- Schoolkrant
- Mededelingenbord
- Telefoon
- E-mail
- Website
- Multimedia
- Social media

Niet alle communicatiemiddelen werken even goed. Hier zal vooral ingegaan worden op de wat nieuwere middelen.

Steeds meer scholen merken dat zij via hun website ouders goed kunnen bereiken. Een interactieve website nodigt uit tot terugkomen. Het is belangrijk dat de informatie op de website actueel is. Ouders en kinderen kunnen samen thuis de website bekijken om op de hoogte te blijven. Er kan praktische informatie en mededelingen op geplaatst worden, maar ook verslagen van activiteiten. Foto's of filmpjes zeggen soms meer dan woorden. Voor het oudercontact is het behulpzaam om foto's van leerkrachten en directie op de website te zetten. Ouders kunnen zo zien over welke leerkracht hun kind het heeft. Het maakt de leerkrachten beter benaderbaar, omdat de ouder al een gezicht bij de naam heeft.

De website kan ook gebruikt worden om er per leerjaar oefeningen, spelletjes en opdrachten op te plaatsen, die kinderen samen met hun ouders kunnen maken. Algemene informatie per e-mail blijkt niet altijd even goed te werken, omdat niet alle ouders hun mailbox even consequent in de gaten houden. Voor algemeen nieuws werkt een maandelijkse

nieuwsbrief vaak beter. Geef alle ouders een magneet met het logo van de school er op, zodat ze de nieuwsbrief op de koelkast kunnen plakken. Zo hebben ze altijd de belangrijkste data op korte termijn bij de hand.

Ook voor individueel contact werkt e-mail niet altijd. Vaak geeft een telefoontje sneller en ook positiever resultaat. Ouders waarderen de persoonlijke aanpak. De telefoon is bij uitstek een middel om individuele ouders er nog even aan te herinneren dat ze zich hebben aangemeld voor een activiteit. Door hen één dag van tevoren te bellen, zit de activiteit weer actief in het geheugen. Dit hoeft niet bij regelmatig terugkerende activiteiten, maar wel voor eenmalige activiteiten als de sportdag. Het is belangrijk dat als ouders zelf de school bellen, de telefoon professioneel wordt opgenomen. Zorg bijvoorbeeld dat deze in een rustige ruimte staat, zodat er geen verstorende achtergrondgeluiden zijn. Vooral voor ouders die minder goed Nederlands spreken, maakt achtergrondruis het lastiger om het gesprek te volgen.

Beetje bij beetje beginnen scholen ook gebruik te maken van social media, maar dit is nog in ontwikkeling. Dit is iets waar scholen goed over na moeten denken of, en zo ja, hoe ze dit willen gebruiken.

Multimedia zijn een creatief middel, dat ingezet kan worden om ouders bij de school te betrekken en te laten zien wat er op school gebeurt. Zeker voor ouders die het Nederlands minder goed beheersen kan dit een aantrekkelijke manier zijn om toch mee te krijgen wat er op school gebeurt. Van activiteiten binnen en buiten de school of van speciale themalessen kunnen korte filmpjes gemaakt worden die een impressie geven. Dergelijke filmpjes kunnen natuurlijk op de website geplaatst worden, maar er kan ook meer mee gedaan worden, bijvoorbeeld een maandelijkse vertoning van een school journaal aan leerkrachten, leerlingen en ouders.

Moeder Ouarda: "Ik weet dat er in de maandbrief belangrijke datums vermeld zijn. Daarom hang ik deze op mijn koelkast. Zo weet ik wanneer welke activiteiten plaatsvinden, zodat ik mezelf en mijn kinderen kan voorbereiden op deze activiteiten."

INTERCULTURELE COMMUNICATIE

Naast de standaard communicatieve competenties die leerkrachten nodig hebben, zijn er nog specifieke vaardigheden die van pas komen in communicatie met biculturele ouders én kinderen. Als leerkrachten hun interculturele sensitiviteit ontwikkelen, helpt dit veel misverstanden te voorkomen.

Er is een aantal factoren dat van invloed kan zijn op communicatie. Naast omgeving en persoonlijkheid van de gesprekspartners zijn taal en cultuur invloedrijke factoren. Ook attitudes en beeldvorming, en persoonlijke competenties beïnvloeden gesprekken tussen ouders en leerkrachten.

Taal

Taalbeheersing is van grote invloed op inhoud en verloop van een gesprek. Als leerkrachten meer inzicht hebben in de barrières waar ouders tegenaan lopen die het Nederlands als 'tweede taal' spreken, wordt het voor hen eenvoudiger om hier rekening mee te houden.

Over het algemeen is de passieve taalbeheersing (luistervaardigheid) groter dan de actieve taalbeheersing (spreekvaardigheid). Ouders begrijpen dus vaak beter wat er tegen hen gezegd wordt, dan dat zij zelf kunnen verwoorden. Spreken is vaak vooral een kwestie van durven. Hoe meer een ouder zich op zijn gemak voelt op school en in het contact met de leerkracht, hoe beter het praten zal gaan.

Mensen die Nederlands als 'tweede taal' spreken, vertalen vaak letterlijk vanuit hun moedertaal. Hierdoor kunnen taalfouten ontstaan, bijvoorbeeld door het toepassen van grammaticale regels uit de moedertaal op het Nederlands, met misverstanden als mogelijk gevolg. Ook komt het vaker voor dat zij midden in een zin vastlopen, of niet alles zeggen wat zij willen zeggen, omdat zij er de woordenschat niet voor hebben. Hierdoor kunnen ouders met een beperkte beheersing van het Nederlands

in een gesprek overkomen als minder slim of genuanceerd dan zij werkelijk zijn, wat een gevoel van onmacht met zich mee kan brengen.

Ter vergelijking, veel Nederlanders kunnen in Frankrijk wel een brood bestellen of de weg vragen, maar een inhoudelijk gesprek over beroep of gezin wordt al een stuk lastiger. Dit zegt echter niets over het intelligentieniveau of betrokkenheid.

Leerkracht Nevin: “Er zijn ouders die de Nederlandse taal gebrekkig of niet spreken. Dit lossen wij onderling op door de diversiteit in het team, of ouders brengen andere ouders mee. Lukt dat ook niet, dan kunnen wij als laatste middel een tolk inschakelen, maar dat is bijna nooit nodig. Als je elkaar wilt begrijpen, dan lukt dat op de een of ander manier.”

Een leerkracht kan op verschillende manieren rekening houden met het taalniveau van de ouder.

- Geduld. Dit is het allereerste begin. Geef de ouder de tijd om naar woorden te zoeken, een zin opnieuw te beginnen, na te denken. Eventueel kan de leerkracht proberen te helpen, maar doe dit niet te snel. Het is erg irritant als je zinnen steeds voor je afgemaakt worden. Bovendien kan het de onzekerheid versterken en een opgejaagd gevoel veroorzaken, wat als een extra rem werkt.
- Woordkeus. Pas als leerkracht je woordkeus aan. Gebruik indien nodig eenvoudige woorden, maar ga niet zelf hakelen. Het is erg pijnlijk als je 'op het niveau van de ander gaat zitten' door grammaticaal onjuist te gaan praten. "Jij mij begrijpen?" getuigt niet echt van respect voor de ander. Bovendien helpt dit de ouder ook niet, want deze denkt dat dit dus normaal Nederlands is.
- Spreektempo. Praat rustig, maar opnieuw zonder de ouder het gevoel te geven dat deze 'dom' is. Ouders waarderen het als er tijd voor ze genomen wordt. De boodschap komt zo ook beter over.
- Non-verbale communicatie. Gebruik gebaren om jezelf duidelijk te maken.
- Check het begrip. Het is goed om als leerkracht tussendoor te checken of de ouder jou goed begrepen heeft, én andersom. Let er bij dit eerste op dat er geen beleefd 'ja' geantwoord wordt, maar dat je echt begrepen bent. Vraag bijvoorbeeld of de ouder de gemaakte afspraak in eigen woorden kan herhalen. Zet gemaakte afspraken kort op papier.
- Plezier houden. Praten met iemand die Nederlands als tweede taal spreekt kan heel lastig zijn, maar voor beide partijen ook ontzettend grappig. Hou het luchtig, soms kun je er gewoon samen om lachen, maar lach de ouder natuurlijk niet uit...

Moeder Naoual: "Door mijn actieve deelname zie ik dat mijn Nederlandse taal aan het ontwikkelen is, zo krijg ik de mogelijkheid om mijn woordenschat te vergroten. Daarnaast durf ik nu zonder hulp van anderen sneller aan de bel te trekken als er wat aan de hand is of als ik vragen heb."

Wat kan een leerkracht beter niet doen?

- Hard praten. Een veelvoorkomende reactie op een onbegrijpende blik, is niet jezelf verder uit te leggen, maar om harder te gaan praten. Het werkt beter om je woordkeus dan aan te passen en het verder of opnieuw uit te leggen.
- Metaforen gebruiken. Voor iemand die Nederlands als tweede taal spreekt, is het lastig onderscheid te maken tussen de letterlijke en de figuurlijke betekenis van uitdrukkingen en metaforen. Probeer deze dan ook te vermijden. Gebruik liever concrete voorbeelden.
- Geduld verliezen. Het is niet echt bevorderlijk voor de communicatie als je ongeduldig wordt. Ook al denk je dat goed te kunnen verbergen, je gesprekspartner ziet het heus wel. Bedenk dat een leerkracht als professional meer mogelijkheden heeft om het op een andere manier te proberen dan de ouder.
- Overdrijven. Het is goed om met het taalgebruik in te spelen op het niveau van de ouder. Overdrijven helpt echter niet. Ga geen rare gebaren gebruiken en praat niet eindeloos traag. En blijf dus normaal Nederlands praten.

Een veelvoorkomend gevolg van cultuurverschillen is dat de 'zender' en 'ontvanger' niet bekend zijn met de betekenis van een begrip, een gebaar of een handeling die voortkomen uit de cultuur of culturele achtergrond van de ander, waardoor misverstanden ontstaan. Hofstede (2001) ontwikkelde een cultuurmodel waarin vier belangrijke dimensies te onderscheiden zijn waarop culturen van elkaar verschillen.

1 Individualisme versus collectivisme

Individualisme versus collectivisme

In individualistische culturen ligt de nadruk op de rechten en de mogelijkheden van het individu en minder op de groep en familie waartoe je behoort. In collectivistische culturen staat de familie of de groep waartoe je behoort meer voorop. Iemand's eigen identiteit is gelijk aan de identiteit van de groep, en het is belangrijk te voorkomen dat je schade berokkent aan deze groep. Het is 'ik-denken' versus 'wij-denken'.

Nederland is een sterk individualistisch land. Leerkrachten moeten er dus rekening mee houden dat voor veel van hun leerlingen en ouders de mening van en over de familie of etnische gemeenschap erg belangrijk zijn. Een publieke reprimande kan tot hevige schaamtegevoelens en gezichtsverlies leiden, terwijl dit waarschijnlijk niet zo heftig bedoeld was.

2 Machtsafstand

De mate van machtsafstand wordt afgeleid uit hoe mensen omgaan met machtsverhoudingen en hiërarchie. Soms zijn er duidelijke grenzen tussen 'machtige' mensen en minder 'machtige' mensen, terwijl deze grenzen in andere culturen veel minder duidelijk gehanteerd worden.

In Nederland zijn de machtsverhoudingen sinds een aantal decennia steeds kleiner geworden. Voorbeelden hiervan zijn het aanspreken met de voornaam en het tutoyeren van volwassenen zoals familieleden en leerkrachten. Deze informele omgang is in veel andere culturen ondenkbaar. Als biculturele ouders een leerkracht niet tegenspreken, geen vragen stellen en pas praten als er iets gevraagd wordt, kan dit verkeerd geïnterpreteerd worden als ongeïnteresseerd of passief gedrag, terwijl de ouders juist hun respect voor de leerkracht willen tonen.

3 Masculiniteit versus Femininiteit

Culturen kunnen worden gekenschetst als meer of minder 'masculien' of 'feminien'. Masculiniteit betekent dat waarden als competitie, succes en assertiviteit hoog gewaardeerd worden, terwijl in meer feminie culturen de dominante waarden bestaan uit gelijkheid, consensus en solidariteit.

De Nederlandse cultuur is vrij feminien. Er wordt veel overlegd om tot consensus te komen. Ouders uit meer masculiene culturen zijn dit niet gewend, zij verwachten dat de leerkracht of de directie de touwtjes stevig in handen houdt en duidelijk richting aangeeft.

4 Onzekerheidsvermijding

Bij onzekerheidsvermijding gaat het er om hoe sterk er wordt vastgehouden aan regelgeving, formele procedures, protocollen en rituelen. Het geeft aan hoe gemakkelijk mensen in staat zijn om te improviseren in een voor hen onbekende situatie, of hoe iemand met onorthodox gedrag gezien wordt.

De Nederlandse cultuur heeft een neiging tot het voorkomen van onzekerheden, maar veel culturen van naar Nederland gemigreerde mensen (Turks, Surinaams, Iraaks, Pools etc.) hebben een veel hogere onzekerheidsvermijding. Dit uit zich bijvoorbeeld in ouders die niet goed weten hoe zij geacht worden zich op school te gedragen. De school kan hen helpen door hen structuur te bieden en te laten zien dat meedenken op prijs wordt gesteld.

Let op! De dimensies geven een tendens aan dat veel mensen uit een bepaalde cultuur denken of handelen vanuit een bepaalde richting. Ze zijn bijvoorbeeld vaak meer of minder individualistisch ingesteld. Dit betekent echter niet dat dit voor iedereen uit die cultuur geldt. Binnen culturen zijn grote verschillen waar te nemen. Gebruik de dimensies dus als denkrichting, maar generaliseer niet. Vraag je altijd af of er sprake is van een cultuurgebonden of een persoonsgebonden eigenschap.

Denkbeelden, attitudes en beeldvorming

Bij het ontwikkelen van interculturele sensitiviteit is het belangrijk om je bewust te worden van de denkbeelden die je hebt. Ieder mens heeft denkbeelden die bepalen hoe iemand in een bepaalde situatie reageert. Denkbeelden worden ook wel vooroordelen genoemd. Zij zijn gebaseerd op een positieve of negatieve generalisatie die gericht is op een groep, of op een individu uit een bepaalde groep. Ze zijn hardnekkig en maken geen onderscheid tussen individuen.

Denkbeelden kunnen ontstaan door ervaringen met individuen die tot een bepaalde groep behoren. Deze ervaringen worden dan doorgetrokken naar alle andere mensen uit diezelfde groep. Daarnaast spelen ook opvoeding, beïnvloeding door mensen uit de directe omgeving en de media een belangrijke rol bij het ontstaan van denkbeelden.

Het hebben van denkbeelden is niet per definitie negatief. Iedereen heeft ze, het is geen schande. Denkbeelden helpen je het leven overzichtelijk te houden, maar je moet je ervan bewust zijn dat zij je attitudes (houdingen) en beeldvorming beïnvloeden. Ook al denk je misschien van niet... Door je bewust te worden van je eigen denkbeelden, kun je meer in de hand houden hoe ze je doen en laten beïnvloeden. De volgende vragen helpen bij dit bewustwordingsproces.

1. Wat is de functie van denkbeelden?
2. Wat zijn mijn eigen denkbeelden?
3. Welke feiten spreken mijn denkbeelden eventueel tegen?
4. Als mijn denkbeelden niet op feiten gebaseerd blijken, op welke manier kan ik deze dan aanpassen?

Persoonlijke competenties

De ene leerkracht communiceert van nature makkelijker dan de andere. Met oefening en aandacht is het echter voor iedereen mogelijk om de persoonlijke competenties op het gebied van (interculturele) communicatie te ontwikkelen.

1. **Motivatie.** Een leerkracht moet de wil hebben om sociale relaties aan te gaan en te onderhouden met ouders, of deze nu uit een andere cultuur komen of niet. Als je niet bereid bent geduldig te zijn, interesse te tonen en extra te investeren in wederzijds begrip, wordt de interculturele communicatie er niet gemakkelijker op.

2. **Kennis.** Het is belangrijk om kennis op te doen van de persoonlijke eigenschappen, voorkeuren en gevoeligheden van kinderen en ouders én hun cultuur. Ga echter niet generaliseren en hou rekening met 'afwijkingen': mensen die niet voldoen aan het stereotype beeld.

3. **Vaardigheden.** Denk hierbij aan concrete competenties als flexibiliteit, begrip, expressiviteit, aanpassing en empathie. Maar ook aan de vaardigheid in spreken en luisteren en in het trekken van de juiste conclu-

ONTWIKKEL JEZELF.

Je bent nooit uitgeleerd.

PRAKTISCHE TIPS VOOR SUCCESVOLLE OUDERPARTICIPATIE

Beleid

Goed beleid is een van de belangrijkste voorwaarden als het gaat om ouderparticipatie. 'Goed' betekent in dit geval dat het beleid is afgestemd op de specifieke omstandigheden en behoeften van de school. Omdat elke school een andere achtergrond, ligging en leerlingenpopulatie heeft, is er niet één 'gouden beleid' te formuleren dat altijd werkt.

Sommige scholen ontwikkelen geen specifiek ouderparticipatiebeleid. Dit kan al een reden zijn dat er een lage opkomst is door ouders. Andere scholen hebben wel ideeën over hun ouderparticipatiebeleid, maar zetten dit niet op papier, of doen dit verspreid over verschillende documenten als de schoolgids en website. Het beleid is er dus wel, maar het is niet handig terug te vinden voor medewerkers, de ouderconsulent of de ouders zelf.

Er kunnen twee versies van het beleid opgesteld worden. Allereerst het daadwerkelijke beleidsstuk dat voor directie, medewerkers en de ouderconsulent bedoeld is, en waarin helder de visie, missie, doel en de beschikbare middelen en methoden verwoord zijn. Op basis hiervan kan een plan van aanpak opgesteld worden waardoor alle betrokkenen weten wat de lijn van de school is en wat er van hen verwacht wordt. De behoeften, meningen, verwachtingen en adviezen van ouders kunnen worden meegenomen in het beleid.

Daarnaast kan dit meer technische beleidsdocument 'vertaald' worden voor de ouders. In deze versie kan beknopter worden aangegeven waarom de school waarde hecht aan ouderparticipatie, wat de school doet om de ouders erbij te betrekken, en wat de school op haar beurt van de ouders verwacht. Het is belangrijk dat dit ouder-document goed leesbaar is, zodat het zoveel mogelijk ouders bereikt.

Directeur Peter: "Wij trekken wel een grens tussen participeren en het bemoeien met de onderwijsinhoudelijke zaken van school. Wij willen niet dat de ouders ons de les komen voorschrijven, bijvoorbeeld over hoe wij les moeten geven."

Directeur Ushene: "Elke dag staat er iemand van de directie en een leerkracht aan de deur. Dit is eenvoudig beleid waarmee je aangeeft dat je de ouders serieus neemt. Je wenst ze 'goedemorgen' en bent er om aangesproken te worden als zich een probleem voordoet."

- Ouderparticipatie komt niet vanzelf. Zet de ideeën, wensen en de weg daar naartoe op papier, zodat dit voor alle betrokkenen toegankelijk is.
- Zie ouderparticipatie niet als een sluitstuk op de begroting of in de taakverdeling van de leerkrachten en de ouderconsulent. Een investering hierin betaalt zich dubbel terug doordat geactiveerde ouders bepaalde taken van de leerkrachten kunnen gaan overnemen, en hun betrokkenheid vaak ook de motivatie en schoolprestaties van hun kinderen ten goede komen.
- Stimuleer alle medewerkers om het beleid om te zetten in de praktijk. Een helder beleidsstuk vol idealen is mooi, beleid dat daadwerkelijk terug te zien is binnen de school is prachtig.
- Betrek leerkrachten, ouderconsulent én ouders bij het uitwerken van de het beleid. Zij kunnen vanuit de praktijk aangeven wat wenselijk en haalbaar is. Als de school geen ouderraad heeft, probeer dan een aantal ouders voor een eenmalige meedenksessie bij elkaar te krijgen.
- Het kan zijn dat er weerstand bestaat bij leerkrachten om ouders meer te activeren, omdat zij graag zelf de regie in de klas houden. Probeer als school te achterhalen waar de weerstand vandaan komt. Zoek samen met het team naar mogelijke oplossingen. Geef hierbij duidelijk de voordelen aan van het betrekken van ouders op school, zowel voor de leerkrachten (ontlasting bij activiteiten) als voor de kinderen (het stimuleert de schoolprestaties) en ouders (meer contacten en kennis over wat de kinderen bezig houdt).
- Hanteer voor ouders een open-deur-beleid. Laat leerkrachten en directie bij toerbeurt 's ochtends bij de deur staan om korte vragen te beantwoorden. Blijkt de vraag toch te groot, dan kan er direct op korte termijn een afspraak gemaakt worden. Dit zorgt voor laagdrempeligheid.
- Spreek liever over een 'kleurrijke school' in plaats van 'zwarte school'.
- Streef na dat de medewerkers van de school een afspiegeling vormen van de schoolpopulatie. Hetzelfde geldt voor de directie en het bestuur.
- Ga op een gelijkwaardige manier om met ouders. Taalbeheersing zegt weinig over intenties, motivatie en betrokkenheid van ouders. Leerkrachten hebben meer mogelijkheden om zich qua taalgebruik aan ouders aan te passen dan andersom.
- Generaliseer niet. Maak geen onderscheid tussen biculturele en autochtone ouders, maar tussen verschillende typen ouders. Pas hier je strategie en communicatie op aan.
- Eis ouders niet om Nederlands te spreken in het schoolgebouw, maar stimuleer dit wel. Anders sluit je ouders buiten die de Nederlandse taal niet of matig beheersen.
- Het aanbieden van taallessen aan ouders is een investering, maar het is wel een laagdrempelige manier om ouders de school binnen te halen..

Inschrijving

De inschrijving is een essentieel moment voor zowel de school als de ouders, dit is het eerste contactmoment. Het is belangrijk dat deze eerste ontmoeting op een hoog niveau plaatsvindt, bijvoorbeeld met een van de directieleden. Door de inschrijving niet af te doen als een administratieve handeling geeft de school het signaal af dat er waarde gehecht wordt aan de ouders en dat zij serieus genomen worden.

Tijdens de inschrijving vindt de eerste kennismaking met het gezin plaats, maar wordt ook een basis gelegd voor de communicatie die de komende jaren zal plaatsvinden. Tijdens het aanmeldings- of kennismakingsgesprek kan van beide kanten veel informatie uitgewisseld worden. Gedurende het gesprek kunnen verwachtingen en ideeën over onderwijs, opvoeding en begeleiding uitgesproken worden om tot een gezamenlijke afstemming te komen.

Ouders moeten niet alleen vanaf het begin weten welke mogelijkheden er zijn om bij de school betrokken te zijn en hoe zij actief kunnen worden en blijven, maar ook wat de school op dit vlak van hen verwacht. Als ouders vanaf het begin geactiveerd worden, heeft de school hier nog jaren plezier van.

Er zijn scholen die gebruik maken van een samenwerkingsovereenkomst. De ervaringen hiermee zijn wisselend. Sommige scholen zweren erbij omdat het motiverend werkt voor ouders en het helderheid geeft voor zowel ouders als school welke verwachtingen en afspraken er van beide kanten zijn. Zij zien het als een middel om de vertrouwensrelatie tussen school en ouders op te bouwen. Andere scholen vinden juist dat een samenwerkingsovereenkomst de drempel tot de school verhoogt en een afschrikwekkend effect heeft op ouders.

Tips voor school

- Zorg ervoor dat de inschrijving door de directie wordt uitgevoerd en niet door de administratie. Eventueel kan er ook een onderscheid gemaakt worden in een inhoudelijk en een administratief deel, zodat de directie dit laatste niet hoeft te doen.

- Toon tijdens de inschrijving interesse in de situatie en achtergrond van het gezin en neem de tijd (circa 45 minuten per gezin).

- Geef duidelijke verwachtingen van de school naar de ouders toe, maar overspoel hen niet met te veel verwachtingen. De verwachtingen moeten overzichtelijk en haalbaar blijven.

- Realiseer je dat de ouders in het gesprek veel informatie over zich heen krijgen, dus maak een onderscheid in hoofd- en bijzaken die ook later nog met een leerkracht besproken kunnen worden.

- Zet de voor- en nadelen van een samenwerkingsovereenkomst op een rij en kijk waarom dit wel of niet bij de schoolcultuur past. Vraag bij gelijkgestemde scholen uit het netwerk naar ervaringen met samenwerkingsovereen-

komsten. Er kan ook gedurende één jaar mee geëxperimenteerd worden, voordat dergelijke overeenkomsten schoolbreed ingevoerd worden.

- Een samenwerkingsovereenkomst is geen kwestie van alleen een handtekening zetten en vervolgens een stok achter de deur hebben in geval van weinig betrokken ouders. De school moet ook zorgen dat de eigen beloftes en verwachtingen waargemaakt worden, en tijd vrijmaken om met ouders in gesprek te gaan als de afspraken niet uitwerken zoals bedoeld was. De school moet inschatten of dit haalbaar is, gezien het aantal leerlingen binnen de school. Als de school weinig gelegenheid heeft om de overeenkomst voor beide zijden te handhaven, is er het gevaar dat de overeenkomst een dode letter op papier wordt.

Moeder Sultan: “Ik heb bewust voor deze basisschool gekozen, omdat deze met een samenwerkingsovereenkomst werkt. Zo is alles vooraf vastgesteld. En stel dat er afspraken niet worden nagekomen, dan kan ik mijn contract altijd laten zien.”

Schoolgebouw

Het schoolgebouw moet een professionele uitstraling hebben. Het gebouw is het eerste punt waar leerlingen, ouders en ook de eigen medewerkers mee te maken hebben. Het geeft een eerste indruk van de school, die invloed heeft op het vertrouwen dat de ouders de school geven. Betekent een rommelige school per definitie dat ook het onderwijs rommelig is? Nee, maar dit is wel een indruk die kan ontstaan en een school moet zich afvragen of zij wil dat dit de eerste indruk is die bezoekers krijgen.

Ouders geven aan er op te letten of de school er gezellig uit ziet, of het er opgeruimd is, en hoe de toiletten ruiken. De school doet er daarom goed aan voldoende aandacht besteden aan het gebouw, de inrichting, de spullen die er worden gebruikt en hoe deze spullen geordend zijn. De school kan hierbij hulp vragen aan ouders of nieuwe collega's om het schoolgebouw kritisch onder loep te nemen.

Een geordende school met een veilige, pedagogische uitstraling kan helpen het respect van leerlingen en ouders te verwerven.

Tips voor school

- Zorg ervoor dat de school er netjes uit ziet. Ouders letten vaak als eerste op hygiëne en gezondheid.

- Laat de gangen vrij. Het is niet alleen veiliger bij calamiteiten als er geen fietsen, schoonmaakarretjes of andere obstakels in de gang staan, maar het ziet er ook gezelliger uit.

- Hou de klassen ordelijk. Laat de leerlingen hierbij helpen door ze wekelijks bij toerbeurt een taak te geven.

- Zorg dat het sanitair goed schoongehouden wordt.

- Zorg voor tasjes in de gangen waarin kinderen hun jassen en tassen kunnen opbergen. Een kapstok met (verwisselbare) namen van de kinderen maakt dit persoonlijk én zorgt ervoor dat spullen gemakkelijk terug te vinden zijn.

- Vraag met enige regelmaat hulp aan ouders om mee te helpen het schoolgebouw op te ruimen, bijvoorbeeld voor elke schoolvakantie.

- Win advies in bij de ouders over de inrichting van de school. Wat vinden zij er gezellig uitzien? Wat zou er volgens hen veranderd kunnen worden in het gebouw?

- Betrek ouders ook meer praktisch bij het aankleden van de school. Samen knutselen met koffie en koek erbij kan een laagdrempelige manier zijn om als ouder aanwezig te zijn, ook als je het Nederlands minder beheerst.

- Ook de kinderen zelf kunnen zo nu en dan iets knutselen of schilderen wat in de klassen en/of de gangen opgehangen kan worden. Zo maken zij zich de school eigen. In de hal zou een wissellijst elke maand een werkje van een andere klas getoond kunnen worden, met vermelding door welke klas het gemaakt is. Hier kunnen de kinderen trots op zijn.

- Geef voor een ouderavond extra aandacht aan de gezelligheid op school. Dit zorgt er voor dat de ouders zich welkom en speciaal voelen.

- Zorg dat er een huisgevoel wordt gecreëerd binnen het schoolgebouw, door bijvoorbeeld toestemming geven dat de kinderen van huis een knuffel mogen brengen.

Oom ouders te activeren en te betrekken bij de school, maken veel scholen gebruik van een ouderconsulent of oudercontactpersoon. Een belangrijke taak van de ouderconsulent is de ouders onderwijsondersteunend gedrag te leren. Daarnaast vergroot de ouderconsulent met themabijeenkomsten de opvoedingsvaardigheden van ouders. De ouderconsulent kan er als tussenpersoon ook voor zorgen dat het contact tussen leerkrachten, andere medewerkers en de ouders soepeler verloopt. De ouderconsulent kan ingezet worden om ouders te activeren mee te doen met zowel binnen- als buitenschools activiteiten. Als ouders niet weten hoe belangrijk ouderparticipatie is voor de school én voor de ontwikkeling van hun kind, zullen zij zich niet snel opgeven als er om hulp gevraagd wordt. De ouderconsulent kan hier een belangrijke rol in spelen.

Dit alles heeft enerzijds als doel de schoolloopbaan van de kinderen te stimuleren en ondersteunen, en anderzijds om de ouders actief aan de school en zo de samenleving te laten deelnemen. Als de ouders meedoen op school, krijgen zij een beter beeld van de belangrijke rol die zij zelf als ouder hebben in de ontwikkeling van hun kind. De meeste leerkrachten hebben in de praktijk weinig tijd om ouders actief te benaderen om te helpen op school, omdat zij het merendeel van de tijd voor de klas moeten staan. Dit is het gat dat de ouderconsulent kan vullen.

De mogelijkheden en het succes van de ouderconsulent worden mede bepaald door de (financiële) mogelijkheden van de school. Er zijn scholen waar de ouderconsulent elke dag minimaal een dagdeel aanwezig is, maar ook scholen waar de ouderconsulent het met één dag per week moet doen, bijvoorbeeld als de dagen van de week verdeeld moeten worden over meerdere locaties. Meer beschikbare tijd is geen garantie voor succes, maar een constante aanwezigheid van de ouderconsulent vergroot wel de kans dat het lukt om ouders bij de school te betrekken, vervolgens te activeren en daarna te behouden. Een vertrouwd gezicht verlaagt namelijk de drempel voor de ouders om op de ouderconsulent af te stappen, en vice versa.

Voor ouders kan de ouderconsulent het gezicht van de school zijn. De ouderconsulent kan zich meer dan de leerkrachten specialiseren in het oudercontact. Het kan in het opbouwen van het contact en vertrouwen helpen als de ouderconsulent zelf een biculturele achtergrond heeft, maar ook autochtone ouderconsulenten kunnen belangrijk werk met de ouders verrichten. Voor ouders voor wie gevoelsmatig leerkrachten verder weg of zelfs 'boven' hen staan, is de oudercontactpersoon veel toegankelijker. Deze ouders vinden vaak dat de ouderconsulent meer dezelfde taal spreekt als zijzelf en bouwen hierdoor gemakkelijker een vertrouwensrelatie op. Met 'dezelfde taal' kan taalvaardigheid in een niet-Nederlandse taal bedoeld worden, maar ook het abstractieniveau waarop de ouderconsulent spreekt.

*Moeder
Yasmin: "Wat
ik erg fijn vind
is dat er altijd
een persoon
voor ons klaar
staat."*

Tips voor school

- Zorg ervoor dat de ouderconsulent regelmatig op school aanwezig is, liefst minimaal drie dagdelen verspreid over de week.

- Neem als ouderconsulent voldoende tijd om met ouders te praten, zowel tijdens vaste contactmomenten (koffieochtend) als daarbuiten. Bouw zo in goede tijden een vertrouwensrelatie op, zodat als het een keer thuis of op school met het kind tegen zit, de ouder geen drempel meer over moet om het bij iemand op school aan te kaarten. De ouderconsulent kan zo een bemiddelaar zijn tussen leerkracht en ouder.

- Organiseer elk jaar aan het begin van het schooljaar een bijeenkomst voor alle nieuwe ouders (ook van kinderen die in een hoger jaar ingestroomd zijn) om de ouderconsulent te introduceren. Als ouders niet weten wie de ouderconsulent is en wat haar takenpakket is, zullen ze ook minder snel op oproepen reageren.

- Onderzoek de talenten van de ouders, bijvoorbeeld met een 'ronde hobby's' tijdens de eerste ouderbijeenkomst van het jaar. Dergelijke talenten en interessegebieden van ouders kun je inzetten voor de school. Ouders zien vanuit bescheidenheid of onzekerheid hun vaardigheden vaak niet als een talent wat ze op school in kunnen zetten, maar toch kan dit sneller dan ze zelf denken. Een moeder die goed is in naaien kan je activeren om de kostuums voor de musical te naaien, en een ouder met een relevant beroep kan hier tijdens een koffieochtend over vertellen.

- Zorg ervoor dat een ouderconsulent achtergrondkennis heeft over verschillende culturen. Besteed aandacht aan interculturele competenties en communicatie. De ouderconsulent kan niet alles van alle culturen weten, maar wel de 'antennes' aanscherpen waardoor ze sneller aanvoelt wat nodig is.

- Als een ouderconsulent een training in bijvoorbeeld intercultureel werken gevolgd heeft, kan zij dit tijdens een studiedag met een kortere workshop overbrengen op de rest van de medewerkers.

- Benader als ouderconsulent ouders als individu en generaliseer niet. De verschillende typen ouders (de afwezige, supporter etc.) gaan dwars door culturen heen.

- Organiseer niet alleen hulpactiviteiten op school (bijvoorbeeld in de les of bij een excursie) maar ook activiteiten voor de ouders zelf (bijvoorbeeld kook- of taallessen en themabijeenkomsten over opvoeden). Ga hierbij uit van de behoefte en suggesties van de ouders.

- Vaak zijn de betrokken en actieve ouders voornamelijk moeders. In veel culturen is het gemakkelijker om als vrouwen onderling een vertrouwensband op te bouwen, dan tussen een man en een vrouw. Een vrouwelijke ouderconsulent kan in zo'n geval te verkiezen zijn boven een mannelijke.

- De ouderconsulent kan op school samenwerken met andere medewerkers, bijvoorbeeld door samen met de schoolmaatschappelijk werker koffieochtenden te organiseren rondom een opvoedkundig thema als straffen en belonen.

- Let op! Een ouderconsulent op school betekent niet dat de leerkrachten geen aandacht meer hoeven te besteden aan de ouders. Een ouderconsulent kan een verbinding leggen en het contact vergemakkelijken, maar de leerkracht

Directeur Joyce: "Ons geheim? Dat is eigenlijk onze ouderconsulent. Wij hebben als school veel aan haar te danken."

BENUT DE TALENTEN
VAN JE OUDERS

Directeur Saskia: "Wij hebben geen ouderconsulent, wij zien alle leraren als ouderconsulent."

Ouders benaderen

Er bestaan verschillende manieren om ouders te benaderen. Het is daarbij voor de school, leerkracht of ouderconsulent van belang om bewust te zijn welke typen ouders er bestaan, zodat zij hier goed mee om kunnen gaan.

Om ouderparticipatie aantrekkelijk te maken voor ouders, is het van belang dat er afwisseling bestaat binnen de activiteiten. Wanneer er steeds dezelfde activiteiten worden georganiseerd hebben de ouders dit op een gegeven moment wel gezien, waardoor ze minder vaak deel zullen nemen.

Hulpouders kunnen niet alleen door leerkrachten of de ouderconsulent geworven worden, maar ook andere ouders kunnen hierin een rol spelen. Als een school enkele ouders weet te activeren, kunnen zij met hun enthousiaste verhalen een ambassadeursfunctie vervullen om zo meer ouders te bereiken.

Indien de school hier ruimte voor heeft, kan deze gebruikt worden als ouderkamer. Dit kan uitgroeien tot een vaste ontmoetingsplek voor ouders. In deze ouderkamer kunnen activiteiten voor én door ouders georganiseerd worden. Als de ouders een vaste plek hebben waar ze even een kopje koffie of thee kunnen drinken, zijn ze al binnen de school en makkelijker benaderbaar.

Tips voor school

- Heb oog voor de verschillende typen ouders en weet hoe je hiermee om moet gaan. Bedenk welke aanpak bij deze specifieke ouder de grootste kans van slagen heeft. Investeer extra in het contact met de ouders in het eerste jaar, zowel individueel als als groep. Als zij eenmaal actief zijn, heeft de school daar nog jaren plezier van.

- Als ouders van de kinderen in een klas onderling een band opbouwen, kunnen zij ook elkaar stimuleren. Organiseer dus ook activiteiten per klas.

- Plan tijdens de schoolcarrière diverse huisbezoeken in, bijvoorbeeld in groep 1 en in groep 5. Het is tijdsintensief, maar het bezoek zorgt ervoor dat de drempel naar de ouders toe verlaagd wordt en levert een schat aan achtergrondinformatie over het kind op.

- De huisbezoeken kunnen gedaan worden door de ouderconsulent of door de leerkracht van het kind. Voordeel van de ouderconsulent is dat deze daarna ouders makkelijker kan benaderen voor activiteiten. Voordeel van de leerkracht is dat deze meer inzicht krijgt in de thuissituatie van het kind. Vaak vinden kinderen het erg leuk om hun leerkracht hun kamer te laten zien.

- Ouders kunnen vaak goed bereikt worden door ze thuis op te bellen. Een belronde kan een verrassend resultaat opleveren, omdat ouders zich persoonlijk aangesproken voelen.

- Stel dat een ouder nooit mee wil doen met activiteiten, vraag dan in wat voor activiteiten de ouder wel geïnteresseerd zou zijn, of – als ‘geen tijd’ steevast het excuus is – wat er gedaan kan worden om de ouder toch één keer deel te laten nemen. Komt een andere dag of tijd bijvoorbeeld beter uit?

- Hoewel over het algemeen vooral moeders op school helpen als hulpouder (zowel autochtoon als bicultureel) is het ook belangrijk om een relatie op te bouwen met de vaders. Bedenk wat voor activiteiten voor vaders interessant kunnen zijn, bijvoorbeeld sportdagen of kluswerkzaamheden in en om de school.

- Knutsel met de ouders, bijvoorbeeld voor de aankleding van de school. Dit geeft de gelegenheid om ze beter te leren kennen en op een informele manier te horen hoe het thuis gaat.

- Een ouderkamer helpt ouders zich welkom te voelen, er is immers een speciale plek voor hen waar ze elkaar kunnen ontmoeten. Leerkrachten en de ouderconsulent kunnen hier ook regelmatig binnenlopen om een informeel praatje te maken.

- Laat ouders die enthousiast zijn, andere ouders benaderen. Zij kunnen uit eigen ervaring vertellen hoe leuk het is om op school te helpen, wat het voor hen zelf oplevert (uitbreiding netwerk, oefenen met Nederlands), maar ook welke drempel zij eventueel ooit over moesten en hoe dat uiteindelijk bevallen is.

- Zorg voor een gezellige sfeer in de school en de ouderkamer. De school moet uitnodigend zijn voor ouders, zodat zij zich er thuis voelen in plaats van op bezoek. Dat maakt ze beter benaderbaar.

- Organiseer vaste activiteiten met regelmaat in dag en tijd. Afhankelijk van de mogelijkheden van de school kan een koffieochtend bijvoorbeeld wekelijks of maandelijks plaatsvinden, bijvoorbeeld elke eerste dinsdag van de maand. Ouders hoeven er dan niet steeds over na te denken wanneer het ook alweer is.

- Zorg bij dergelijke vaste activiteiten wel voor voldoende variatie, zodat de ouders geprikkeld worden om te komen. Bij elke koffieochtend kan bijvoorbeeld kort iets verteld worden over een bepaald thema. Als blijkt dat de ouders hier meer over willen weten, zou een aparte themabijeenkomst georganiseerd kunnen worden.

- Geef bij niet-reguliere activiteiten (kerstviering, sportdag, jaaropening- of afsluiting etc.) ruim van te voren aan wanneer deze plaatsvindt. Werkende ouders kunnen dan op tijd regelen dat ze een dagdeel vrij nemen van hun werk.

- Gebruik intekenlijsten voor activiteiten op de deur van de klas (als het een klassenactiviteit is) of ouderkamer (wanneer het een algemene activiteit betreft).

- Werf ouders mondeling, en als ze toezeggen, ga dan samen met hen hun naam op de lijst zetten. Zo kunnen ze er aan wennen dat ze zich hier voortaan ook zelf aan kunnen melden.

- Is een ouder niet op komen dagen, dan kun je deze lijst gebruiken om de ouder hier later op aan te spreken. Leg hierbij geen claim, maar geef aan dat je het jammer vond, dat je de ouder miste, of dat je er vertrouwen in had dat de ouder juist zo goed kon helpen bij die activiteit. En natuurlijk dat je hoopt dat de ouder er de volgende keer wel bij zal zijn.

- Organiseer regelmatig 'Ouder in de klas' momenten, bijvoorbeeld één keer per week of maand. Dit kan dan een wisseluur zijn, waarbij er elke keer een andere les gegeven wordt. De ene keer rekenen, de andere keer spelling, lezen of wereldoriëntatie.

- Gebruik een ouderavond om met ouders in gesprek te raken. Niet alleen gedurende de tien minuten dat de leerkracht met de ouders spreekt, maar zorg dat de ouderconsulent ook op de gang aanwezig is om de ouders te ontvangen met thee en koek. Dit kan een laagdrempelige manier zijn om de ouders uit te nodigen eens vaker langst te komen.

- Last but not least: bedank ouders die meehelpen of bij themabijeenkomsten aanwezig zijn! Een bedankje kan mondeling na afloop van de bijeenkomst of activiteit, maar ook in de vorm van een (groeps-)foto met een kort artikeltje in de schoolkrant. Kinderen zijn hier vaak erg trots op en dit stimuleert ook de ouders weer.

- Als de ouderconsulent bijhoudt welke ouders in de loop van het schooljaar geholpen hebben (bij grotere of kleinere activiteiten, één keer of vaker), kan hier op de laatste schooldag ook aandacht aan besteed worden. De lagere klassen kunnen ingezet worden om voor al deze ouders een tekening of knutselwerkje te maken, waarna de ouders dit uitgereikt krijgen.

Moeder Zemzem: "Als ik een andere ouder vraag om mee te doen, dan leg ik ook altijd uit wat het nut is voor het kind. Je maakt door mee te doen je kind trots. Je laat zien dat het kind gewaardeerd wordt en dat je het steunt. Dan merk je dat ouders dit beseffen en uiteindelijk heel makkelijk mee doen."

Het motiveren van ouders

Het is niet altijd gemakkelijk om ouders te motiveren een actieve bijdrage te leveren op school. Werk, jongere nog thuisblijvende kinderen en huishouden kunnen er voor zorgen dat ouders geen tijd hebben om op school te helpen. Of: dat zij hier tijd voor maken. Soms is er sprake van overmacht, maar vaker van het stellen van prioriteiten. Het is de kunst om de activiteiten op school zo aantrekkelijk te maken dat ouders meer hun best willen doen om aanwezig te zijn.

Openheid, laagdrempeligheid, sfeer, achtergrondkennis van de cultuur en diversiteit binnen de medewerkers van de school bevorderen allemaal het contact tussen de ouders en de school. Verder zijn persoonlijke aandacht en erkenning sleutelwoorden om ouders te motiveren.

Tips voor school

- Communiceer. Zorg dat je duidelijk maakt wat de school van ouders verwacht. Spreek niet alleen de ouders als collectief aan, maar juist ook individueel.
- Luister naar wat ouders écht te vertellen hebben. Dit wordt nog wel eens vergeten. Hou in de gaten welke vragen ze hebben en welke thema's er leven.
- Geef ouders de ruimte. Enerzijds letterlijk met een eigen ruimte, maar ook voor eigen activiteiten en initiatieven. Ook al zijn deze klein en niet precies wat de school zelf in gedachten had, door dit toe te staan zet je een deur voor de ouders open. Afkappen zorgt ervoor dat ze zich minder thuis voelen.
- Zorg anderzijds wel voor voldoende sturing. Het helpt ouders als ze weten wat er van hen verwacht wordt.
- Geef feedback en aandacht. Laat ouders weten dat je blij met ze bent, maar ook die dingen waarvan je denkt dat het beter zou kunnen. Klaag niet als iets fout gaat of als een ouder niet op komt dagen, maar geef liever beloningen als het wel goed gaat.
- Scheer niet alle ouders over één kam. Verschillende typen ouders zijn gevoelig voor verschillende soorten stimulators.
- Laat ouders die al meedoen vertellen over hun ervaringen. Zij zijn vaak de meest enthousiaste ambassadeurs. Ze kunnen goed overbrengen hoe leuk het is om vaker op school aanwezig te zijn en hoe trots hun kinderen zijn als hun ouders in of buiten de klas helpen. Ook kunnen ze aangeven hoe spannend ze het zelf de eerste keer vonden om mee te doen en hoe ze hiermee om zijn gegaan.
- Maak korte verslagen van activiteiten met foto's waar ook de hulpouders op staan, voor in de nieuwsbrief of schoolkrant. Kinderen laten die foto's vaak trots aan klasgenoten zien, maar ook thuis aan de ouders. Zo wordt de nieuwsbrief meteen thuis onder de aandacht gebracht.
- Bedank na afloop van een activiteit alle ouders die meegewerkt hebben. Je geeft hiermee aan dat je hun inzet gezien en gewaardeerd hebt.
- Geef ouders na afloop van meer inhoudelijke taken of langer lopende trajecten een certificaat of een ander 'gratis' bedankje als blijk van waardering.
- Organiseer aan het einde van het schooljaar een aparte ouder-bedankbijeenkomst waarbij de hulpouders in het zonnetje gezet worden. Nodig óók de ouders uit die maar één keer konden helpen. Zo laat je merken dat de school hun bijdrage – hoe bescheiden ook – niet vergeten is.

Bronnen

- Godderis, M-A. (2007). Participatiepiramide brengt allochtone ouderparticipatie in kaart. School en Samenleving, afl. 16, 113-132
- Overmaat, M. en Boogaard, M. (2004). Neemt ouderparticipatie af? Amsterdam: SCO-Kohnstamm instituut
- Smit, F. et al (2009). Ouders en School. Den Haag: Sdu Uitgevers
- Smit, F. (2006). Herken de ouder. OCW onderwijsmagazine 1
- <http://www.kpcgroep.nl/>

School is school en thuis is thuis?

Hoewel het belang van ouderparticipatie breed erkend wordt, blijft het lastig om ouders te activeren en te mobiliseren als vrijwilliger op de school van hun kinderen. Dit geldt nog sterker voor ouders met een biculturele achtergrond.

Deze handleiding biedt beknopte informatie over ouderparticipatie versus ouderbetrokkenheid, verschillende typen ouders en (interculturele) communicatie. Daarnaast worden tips, ideeën en suggesties aangeboden voor het vormgeven van het ouderparticipatiebeleid binnen basisscholen.

De handleiding is daarmee een praktisch hulpmiddel voor scholen die op zoek zijn naar nieuwe inspiratie en mogelijkheden om 'hun' biculturele ouders actiever bij de school te betrekken.

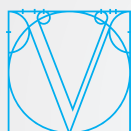
Deze handleiding is mede mogelijk gemaakt door:

ZonMw

VSBfonds

Stichting
Bevordering van
Volkskracht

Colofon

Interculturele ouderparticipatie - Zo doe je dat!
© Dialoog Academie – Platform INS
Drs. Iris Creemers

010- 24 000 15
info@dialogoogacademie.nl
www.dialogoogacademie.nl